

NR. 4

JAANUAR 1938

X AASTAK.

TARTU TÜTARLASTE-
GÜMNAASIUMI, TARTU II
GÜMNAASIUMI, TARTU II
PROGÜMNAASIUMI JA
TARTU II REAALKOOLI
HÄÄLEKANDJA

Nr. 4. S 446631. jaanuar 1938. 8/4207 X aastakäik.

Väljaandja: Tartu Tütarlastegümnaasium. Pea- ja vastutav toimetaja: K. Raud, abi A. Raielo. Tegevtoimetaja: L. Hermann. Toimetuse liikmed: H. Imelik, T. Kudeviita, E. Mõrd, A. Mägi, M. Reeben, A. Villemson. Kunstiline nõuandja: J. Püttsepp. Talituse juhataja: V. Käpa. — „TTG” ilmub 8 korda õppeaastas, alates oktoobrist igal õpekuul. Tellimishind: aastatellijaile 20 s. number, kuutellijaile 25 s. number.

TTG-lastele.

Tänane number on pühendatud peamiselt juubeleile ja mälestamistele.

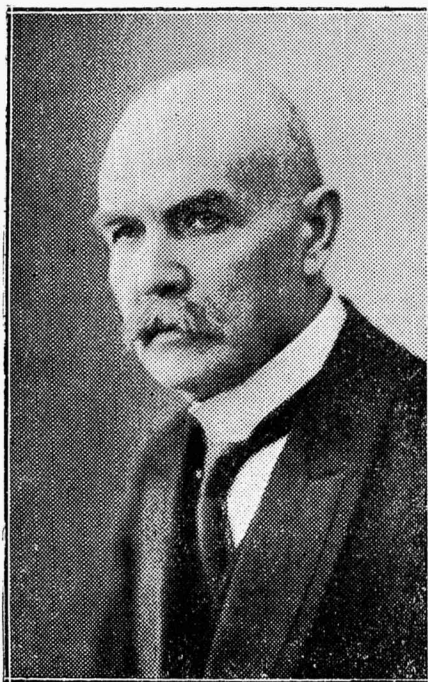
On kokku jooksnud rida tähtsaid sündmusi, millest ei saa meie tähele panemata mööda minna.

Möödunud jõulude ajal sai 75-aastaseks meie luule vanameister Karl Eduard Sööt ja 30. jaanuaril pühitses oma 60 aasta hällipäeva meie jutukirjanduse suurlooja A. H. Tammsaare. 22. jaanuaril möödus 150 aastat maailmakuulsa romantiku lord Byron'i sünnist, kuna 17. jaanuaril saime kurva teate meie vanema

põlve kirjaniku ja tähelepanudava avaliku elu tegelase Jakob Liiv'a surmast. Lõppeks on meie omiski ringes olnud vahepeal tähtpäev, mille märkimist peame oma meeldivaks kohustuseks.

TTG pere tundlik baromeeter on alati reageerinud kõigele sellele, mis sünnib tähtsat ta ümber ja kaugemal, eriti mis on seoses vaimsete huvidega. Seepärast toogu käesolev number meile lähemale need isikud, kellest siin juttu teeme ja kelle töid demonstreeime.

K. Raud.

Lüürik ja avalik tegelane Karl Eduard Sööd. Pühitses teisel jõulupühal 1937 oma 75. sünnipäeva.

K. E. Söödi 75. sünnipäevaks.

Meie ei suuda mõtteid taluda, et oleks hilja
Sinult veel saada vaimuväärikat vilja.
Kuigi naudid ju kuldse veerandi mõnu,
ihkame Sinult taas ikkagi kauneid luulesõnu.

Sestap me aina ootama jääme,
et veel vara Sult salve saame,
et veel pole lõppviljaks meile „Kuusirbi õsu”,
vaid et võrsub Sinust jälle uus võsu.

L. H.

Sügisõine visioon.

Linnamüüri taga asetseb mu maja,
sammaldunud vana, uppuv põõsastikku.
Ei seal äri-ilma huiskav kriisk, ei kaja
suuda üksinduse hingerahu rikku.

Linnamüüri taga asetseb mu maja.

Välisilma suhetest ta lausa võõrdund,
kui ta kaetud hõbehelkel jääst ja lumest.
Ise aga aiva endasse ma pöördund,
haaratud kui olen jõululisest jumest.

Välisilma suhetest ma lausa võõrdund.

Kevad esimesena mu aeda randub.
Ühes temaga käib hurmav õitepalang;
ööbik hõiskab sirelitekodus. Kandub
põldudele lembe-soe tuulevalang.

Kevad esimesena mu aeda randub.

Heldiv suvipäike Sinimandri mäel
virvendab ja sujub sigivasse mulda.
Lõpmatus see sumiseb. Ma särgiväel
andun aiale ja kaon kiirtekulda.

Heldiv suvipäike Sinimandri mäel.

Sügis sammub ähmuses ja külmaudus
surmakaristuseks sellele, mis viljus,
suviuljaid õnnekujutusi kodus.
Õnnetu, kes sügiskarmuses veel hiljus.
Sügis sammub ähmuses ja külmaudus.

Maru linnapargis märatses ja lõõtsus
nagu kütihirmuline hundikari.
Sügisene kesköötaevas uhkas, õõtsus.
Noorkuu-sirbi mattis mustav pilvevari.
Maru linnapargis märatses ja lõõtsus.

Korraks kuu kuid siiski viskles järsus läikes
varjupildina mu toa seina längus:

kuidas rotid korraldasid rongikäiges
aiamüüri sügisööst pulmamängu.

Korraks kuu kuid siiski viskles järsus läikes.

Ja siis kuulsin välisseinal lööki kahte, —
ainult kahte kondissõrme märguannet.

Kolmas ootama jäi paremaid veel mahte,
avaldades viidavale hoolekannet.

Ja siis kuulsin välisseinal lööki kahte...

Millal tagasi ta tuleb? millal tuleb?...

Tuleb talilumes? Tuleb sügismarus?

Tuleb suvipäikse kiirtes — silmad suleb?

Tuleb puhtea'al, kui mahlub kaseharu?

Millal käskjalg tuleb? millal tema tuleb?...

K. E. Sööt.

(Kogust „Kuusirbi ösu“.)

Ah, ilusam ja õnnelikum aeg on Vargamäel möödas!

Niipea kui matuselised olid läinud, koondus lastel, eriti suuremail, huvi hingetuisule, mis möllas väljas. Ei võinud olla midagi ilusamat ja veetlevamat kui see. Ilus oli teda läbi akna vaadata, veel ilusam oli temas kõndida, ja kõige ilusam oli hingetuisuga kaasa joosta, juuksed sassis peas ja salkudena silmade ees.

Liisi ja Maret olid palunud, et neid kiriku juurde kaasa võetaks, sest nad tahtsid näha, kuhu Juku ja Kata pannakse ja kuidas nad pannakse, nii et teaksid ise ja võiksid ka teistele rääkida. Aga ei isa ega ema võtnud nende palvet kuulda, liiatigi veel tänase ilmaga. Nõnda pidid nad nüüd sellega lep-

pima, et võisid ühes väiksematega läbi akna lumemöllu vaadelda. Aga sellest sai varsti himu täis, pidi midagi muud tegema, pidi selle hingetuisuga rohkem tegema kui ainult vaatlema.

Salaja hiilisid Liisi ja Maret rehe-alla — väiksemad ei tohtinud seda tähele panna —, ajasid seal ruttu, ruttu riided seljast maha, et said paljaks kui porgandid, ja jooksid siis tagavärava vahelt välja — suurde ja sügavasse lumehange, valgesse ja pehmesse, nii et aina lust vaadata. Suure hooga ja kilgates sööstsid nad keset möllavat tuisku.

Ah! midagi veetlevamat ja suurepärasemat pole ei Vargamäel ega

Anton Hansen-Tammsaare,
eesti nüüdisaja suurim romaanikirjanik. Sai 30. jaanuaril s. a.
60-aastaseks.

kogu maailmas, kui on niisugune salajane alasti lumme kargamine keset tormavat tuisku, eriti kui seda võib teha õhtul pimedas.

Täna pidi seda pidu pühitsema südapäeval. Aga nõndagi oli see pööraselt hea pärast seda üldist suurt nuttu. Üksteise järele pugesid teisedki lapsed peale Antsu rehealla, kus Liisi ja Maret olid tõmmanud endid sootuks alasti. Annil jäi särk selga, kuna aga Andres ja Indrek pistsid riietes hange ja pöörlesid seal nagu jahusalves. Küll tahtsid vanemad väiksemaid takistada, aga kõik sündis nii suure õhinaga, et polnud selleks aega. Alles siis, kui poisid juba üleni lumised, hüüdis Liisi Maretile:

„Lapsed teevad oma riided märjaks!”

Samal ajal märkasid nad ka, et neil enestel oli juba külm ja et peab särgid selga ajama ja tuppa jooksma, sest midu tõmbub keha kangeks. Ruttu, ruttu haarasid nad Andresel käest kinni, kahmasid oma riided pihku ja jooksid sisse. Alles nüüd märkas saunatädi, mis sündinud. Kohe hakkas ta Indrekut ja Andrest lumest puhastama ning tütarlaste ihu kuivatama, et võiks neile riided selga panna ja sooja müüri äärde asetada. Kõigepealt päkad vastu palavat müüri, see oli saunatädi arvates kõige parem külmarohi.

Varsti istusidki kõik lapsed nagu pääsukesepojad ridastikku palava müüri ääres. Ja isa ning ema polekski ehk lumes käimisest teada saanud, kui mitte Liisi ja Maret õhtuks poleks kõhinud, nagu raiu-

taks nende kurgus puid, ja kui Anni palged poleks ööseks palavikus õhetama löönud. Need tunnused rääkisid äraandlikku keelt, ja järelepärimisel saadi kõik teada. Nüüd oli kogu maja tõrelemist täis, nagu polekski Vargamäel kurba ja vaikset matusepäeva. Sai võtta saunatädi, sai aga oma osa ka tüdruk, et nad lapsi paremini silmas ei pidanud. Üks trööst oli vanematel siiski: poisid ei kõhinud, sest nemad olid riietes lumehange karanud. See päästis nad nähtavasti.

Lapsi magama pannes asetati poisid vanemate endi süngi ette nurka, kõhijad Liisi ja Maret kõrvuti oma süngi, palavikus Anni aga lõõri äärde.

Matuselised lahkusid varakult, kohe pärast õhtusööki. Öudne oli kauemaks leinamajja jääda, kui pesitses kõigis aimus, et leina lõpp pole veel käes: peab ehk veel kellegi Vargamäelt surnuaiale viima. Sedasama kartsid ka Andres ja Mari ise. Nõnda ei maitsenud neil süök ega jook.

Nende kartus läks enne täide, kui päev kaks korda oli koitnud: kustus Anni elutuluke. Oldi hirmul ka teiste laste pärast, aga need pidasid esiotsa vastu. Liisi ja Maret raiusid nädalapäevad kõhida, aga palav piim meega ja pakkade kõrvetamised vastu lõõri murdsid lõpuks kurgukõdistuse. Poisid, nagu olid, nõnda jäidki terveks.

Võeti ka karmid ettevaatuseabinõud tarvitusele: kambrid puhastati põhjalikult. Andres tegi nad kaks, kolm korda maast laeni pak-

su kadakasuitsu täis, mis igaühe pani läkastama; riided kanti välja külma kätte. Rehetoa hiiglaahi kõeti palavaks ja kogu pere kolis rehetuppa.

Oli see vast pidu! Lastel oli pärast väga kahju kambrisse tagasi kolida, sest seal polnud ei vommi ega parsi, ei kerist ega kollet, kuhu ronida või kus torkida. Kambris polnud ka ämbreid, vanne, toobreid ja tünne veega, milles kas või keelu vastu oli hea solistada. Toas oli nii hea peitust või kodukäijat mängida, kellele nimeks pandi redu. Redu võis kõik, teadis kõik, oskas kõik. Tema päris asupaik oli lakas, kuski ulu all, kaugel heinte ja kõlgaste või ölekubude taga, eriti aga tahmases toalakas ja tema taga pimedas ja madalal kambri lael, kus tema ettevaatlikku hiilivat sammu vahetevahel võis kuulda. Lapsed tõid ta sealt mängus tupp ja panid ta kolistama ning häälitsema vommil, parsil, pimedas nurgas, riistade taga, rehealuse ukse kallal, isegi ahjus ja kerisel.

Nõnda siis kadus lastel kambri- risse tagasi kolides suur hulk eluluulet. Pealegi oldi nendega nüüd palju karmem: ei lubatud neid paljalt enam rehetuppa ega rehealla, lumehangest ja aida- või laudateest rääkimata. Ikka pidi midagi soojemat seljas ja mingit varju jalas olema. Elu muutus lastel sedavõrd kitsaks, et ennem olgu peaaegu surm kui niisugune elu. Ja nõnda algas Vargamäe Eesperes suur laste vabadusvõitlus vanemate vastu, kuni olid paljastele jalgadele tagasi või-

detud rehetuba, rehealune, kaevu-, aida- ja laudatee, lõppeks tuisuajal lumehangki suplemiseks. Aga enne, kui see kõik sai sündida ja kui lastel vabaduspäike uuesti säras Vargamäe kohal, kulus palju aega. Võib peaaegu öelda, et praegune põlv ei näinudki endist vabadust, nii hirmus tagasikiskumine hõljus neil päevil Vargamäe kohal. Ainukeseks lohutuseks olid Liisi ja Maret'i mälestused kadunud õnnepäevadest, millest nad ikka ja jälle jutustasid väiksemaile.

„Kui tupp tulin, ei tundnudki oma jalgu all, nii tuimad olid külmast,“ jutustas Maret.

„Mul klõbisesid varbad laudpõrandal nagu külmanud kartulid,“ ütles Liisi.

„Ja kui siis pärast kukkusid valutama!“ hüüdis Maret edasi, tehes ise niisugused silmad ja suu, et väiksemad vennad aimu pidid saama nagu mingisugusest meeletust maitsemisest.

„Lõi kohe hammastesse,“ lisas Liisi kinnitavalt juurde. „Aga kui uuesti lumme joosta, siis oli kergem, valu oli vähem. Sellepärast siis ikka lõõri äärde ja lumme, lõõri äärde ja lumme, nõnda oli kõige parem.“

„Kus siis isa ja ema olid?“ küsis Andres asjalikult, kuna Indrek ainult kuulas ja suuril küsivail silmil õdede otsa vahtis, kui need jutustasid möödunud päevist.

„Kus juhtus,“ seletas Liisi. „Ükskord läksid isa ja ema laadale, sulane vedas hagu, tüdruk talitas loomi.“

„Siis oli hea,“ kiitis Maret.

„Kus meie siis olime?“ küsis Indrek.

„Teie olite siis alles väikesed, ei mäleta seda,“ vastas Liisi.

„Kas pärast kõhisite?“ päris Andres asjalikult.

„Mitte teragi,“ kiitis Liisi.

„Siis polnud seda haigust mis nüüd,“ ütles Maret.

„Siis polnud haigust ega surma ei meil ega teisperel,“ seletas Liisi. „Ainult pead valutasid vahel ja käisid ümber, nii et ei saanud seista...“

„Mäletad, Maret,“ pöördus Liisi õe poole, „kuidas oli üks jõululauapäev? Sadas ja tuiskas, nii et mõnikord ei näinud aita ega lauta. Teispere oli nagu Vargamäelt ära pühitud. Kui ema aida või lauda poole läks, kadus ta vahel juba poolel teel tuisku, vahi niipalju kui tahad, ei paista. Keegi ei saanud kirikusse minna, kõik jäid koju. Õled toodi sisse ja siis hakkas isa lugema ja laulma. Ema laulis ka, istus tagakambris isa juures. Mai pani tooli eeskambri ukse kõrvale, aga sulane jäi kohe magama, kui lugemist ja laulmist kuulis. Meie istusime eeskambris õlgedel. Ema ajas meid küll tagakambrisse, kartis, et hakkame õlgedega möllama, aga meie ei läinud. Ja kui siis teised kõige kõvemini laulsid ja sulane tukkus, pugesime tasakesi rehetuppa, hoidsime, et ukselinkki ei koliseks. Rehetuba oli hea soe, lees olid söed, ahjus liha, mis särises, vorstid kerisel. Meie kärmosti särigid seljast, sina endal ahju ette ha-gudele, mina endal redelipulgale, siis välja, teate, sinna aia äärde,

kus kõige sügavam lumi, üle pea. Hinge pani kinni, jää või sinnasamasse. Lõime paar virru, siis tuppa tagasi, mööda redelit vommile, kus soe. Natukene aega seal ja uuesti õue hange. Nõnda mitu, mitu korda kohe. See, mis me üheskoos seal toa taga tegime, kui teised kirikusse läksid, polnud selle kõrv-
val midagi, maksa rääkidagi. Me oleksime veel rohkemgi käinud, aga üks ema kuulnud rehetoukse kolinat. Tuli vaatama, kes käib ja mis vorstid kerisel teevad... Meie parajasti vommil, alasti, ise üleni lumest märjad. Kutsus meid alla, võttis vitsa ja tahtis andma hakata. Aga sina Maret emale: ‚Pai ema, ää löö vitsaga, me ju ihualasti!‘ Ja nõnda ei löönudki ta, lubas ainult isale kaevata. Aga muidugi ei kaevanud, ajas meid ainult vom-
mile tagasi, ütles, muidu külmeta-
me endid ära. Ise kinnitas ja hoiatas vommi keskpaiga eest... teate, see kõrge koht... et see on kuum, kõrvetab päkad. Aga me teadsime seda isegi, ega me esimest korda vommile läinud.“

„Miks vommi nüüd enam ei kõrveta?“ küsis Andres.

„Ei kõeta enam nõnda kui enne,“ seletas Liisi. „Siis oli hoopis teine kui nüüd. Siis ütles ema aina, kui vorstid keriselt maha võttis, et liiga saanud teised, ära põlenud, aga nüüd ei tõmba teised hästi krõbedakski, ahi ei saanud küllalt, haod lund täis...“

Nõnda lõppes laste lumeskäm-
mise-jutt palava vommiga ja tah-
mase kerisega, kus särisevad vors-
tid, ajades terve toa ja kambrid

pühade ajal magusat haisu täis. Aga kõigil jäi jutust tunne, et maailmas ja ka Vargamäel on huvitavam ning ilusam aeg möödus. Vähemalt arvasid seda Liisi ja Maret kindlasti, ja nemad polnud enam nii väikesed, et nad poleksid teadnud, mis nad arvavad. See oli Andresel, Indrekul ja Antsul päevselge.

Ükskord oli Vargamäel aeg, kus polnud veel haigust ega surma ja kus ei pandud kedagi kirstu ega viidud kolliauku, ja siis valitses igal pool vabadus ja rõõm ning

õnne oli otsata. Nüüd avanevad laste ees ukсед ja aknad alles kevadel, kui on leige tuul ja soe päikene, aga siis pole enam tuisku ega pakast. Aga mis on kevadine tuul ja päike hangede ning tuiskude vastu!

Ah, ilusam ja õnnelikum aeg on enne mööda läinud, kui Andres ja Indrek maailma said! Liisi ja Maret jõudsid veel õigel ajal Vargamäele, nemad küll, seda tunnevad poisid, eriti just Indrek.

A. H. Tammsaare.

(Katke romaanist „Tõde ja õigus I“.)

Laul suuskadel.

Uidan, liuglen läbi saju
valgeil väljul, metsa all.
Pedastiku kurus maju,
tuhakarva taevas hall.

Oli kevad, kullerkupud,
lilletoimeline aas,
nüüd need lume hõlma uppund,
vetevulin — kõle klaas.

Lauleb laiu valgeid helbeid,
orud, kurud — valge salv,
läbi saju kaugus malbe —
suuskadel kuis lõbus talv!

L. H.

A. H. Tammsaare kiilastamas.

A. H. Tammsaare pühitses käesoleva aasta 30. jaanuaril oma kuuekümnendat sünnipäeva. Igaüks teab, kes Tammsaare on. Igaüks tunneb Tammsaare teoseid, ja kes kirjandusest on huvitatud, need on kindlasti nii mõnegi Tammsaare romaani, novelli või jutustise mitu ja mitu korda läbi lugenud.

Aga kas teatakse kuigi palju peale õpperaamatuliste andmete kirjaniku isikust, kas tuntakse palju Tammsaaret inimesena? Kardan, et meist tartlastest väga, väga vähesed sellele jaatavalt võivad vastata. Teame, et Tammsaare on tagasihoidlik ega armasta ennast näidata ja vastu võtta ovatsioone. Nii näiteks ei sõitnud ta oma kodukohta Albu valda temale püstitatud ausamba avamisele. Ta ei võta vastu ühtegi ajakirjanikku ja eelistab igasugusele juubeldamisele tööd.

Huvitav on lugeda suure isiku töid. Hoopis isesugune tohutu suur elamus on aga kuulata teda isiklikult, vestelda temaga, õppida teda veidigi tundma inimesena. Niisuguse suure elamuse võrra olen nüüd rikkam ja püüan sellest, nii hästi-halvasti kui suudan, osa anda ka TTG lugejaskonnale.

Kui mulle teatati võimalusest kiilastada kirjanik Tammsaaret, olin seitsmendat taevas. Ei mõelnud midagi, ei kaalulenud midagi — juba istusingi rongis. Teel Tallinna, monotoonselt põksuvas rongis hakkas minugi süda põksuma. Mis siis, kui kirjanikuhärra on tusane ja ebalahke, saadab mu tagasi või ei võta vaevas minusugusele kooliõpilasekesele ennast üldse näidata? Aga nooruse optimism ühtis. Mõttlesin: „Kui mind ei lasta uksest sisse, siis ronin läbi akna, ja kui aetakse aknast tagasi, siis trügin sisse korstnast.“

Tähtsa päeva hommikul kell 9 istun Feischneri kondiitriäris ja kriipseldan meeleehtlikult küsimusi, mida kavatsen esitada Tammsaarele, oma vastesse märkmikku. Kell 10 kohtan Vabadusplatsil EKA maja ees Tartu Kommertsgümnaasiumi kaasvõitlejat, omavanust tütarlast, kellega olin tutvunud rongis ja kes on sõitnud Tallinna täpselt samal

otstarbel. Läbi tuisu kõnnime piki Narva maanteed Kadrioru poole. Ei, trammiga me ei sõida. Kardame, et on pisut vara, ja tahame värskendada natuke uimaseid päid.

Koidula tänaval, aia sees, ümbritsetuna kuuskedest, silmame veidi piparkoogimaja-stiilis kollast, terava punase katusega maja, mis kannab numbrit 12. Silmitsen enne sisseastumist ehitist hoolega ja vajutan pildi mällu. Mu kaaslane joonistab maja koguni blokknooti. Ullatuseks selgub aga, et majas on vaid kolm korterit, ja kuna hr. Hansen'i (s. o. Tammsaare) aadress on Koidula 12, k. 4, heidame pilgu samas aias asuvale väga eelmisega sarnanevale majale. Sellelgi on number 12, kortereid samuti kolm, ja ühelgi uksele pole otsitud nime. Meeleheitlikult silmitseme kolmandat maja, mis asub tagapool ja mis on palju suurem, värvilt rohekaspruun. Ka sellele on kinnitatud number 12. Koridoris nimetahvilil seisab ometi valgel sedelil „4. A. Hansen“.

Kloppiva südamega seisain teisel korral korter 4. ukse ees ja vajutan elektrikellale. Avab lahke blond helesinises kleidis valge põllega noor teenija, kellele annan koolist kaasaantud läkituskirja, mida palun edasi anda hr. Tammsaarele. Ise jääme koridori ootama. Teenija kaob paremat kätt asuva ukse taha. Läbi ukse on kuulda jutukõminat ja mõningaid teenija sõnu, nagu „koolilapsed“ jne.

Mu ärevus on kulminatsioon. Ohkan kergendatult, kui prelli helesinises palub meid natuke oodata.

Varsti avaneb uks ja esikusse astub Tammsaare — naeratava näoga. Oi, minusugune väärkujutus mul oli Tammsaarest, kui arvasin, et ta on lahkusetu! See Tammsaare, keda mul oli au näha, oli nii hubane, et mu ärevus oli nagu pühitud. Teretanud kättpidi, palub Tammsaare meid sisse. Kui oleme võtnud seljast üli-riided, juhatab ta meid läbi (nagu hiljem selgus) söögitoa oma kabinetti. See on üsna väike ruum. Sisustus: suur kirjutuslaud, valge vaibaga voodi ja raamatu-

Nora Eichenbaum.

Maria Jeesusega.

kapp. Kõik on silmapaistvalt korralik ja puhas.

Istusime. Tammsaare ise istus laua ette, tavalisele laua juures töötamise kohale, meie kahekesi kirjaniku parema käe poolse lauanurga taha.

„Kas need on teie koolide mütsid, mis teil peas olid?“ küsib kirjanik. „Need tuletavad väga meelde üliõpilasi.“ Seletame, et oleme viimased naisõppurid, kes kannavad neid mütsi. Edasi märgime, et oleme tulnud teda külastama, et viia kaasa pisut isiklikke muljeid kaasõpilasile ja sellega tuua teda lähemale meie koolidele.

„Vanade ja noorte vahel on suur vahesein, need ei saa üksteisele lähedasiks,“ vastab Tammsaare kuidagi kurvatooniliselt.

Küsimine, kas tohib esitada mõningaid küsimusi. „Ei, ei, ei ja ei,“ vastab Tammsaare energiliselt. Ta olevat küsimustest alati kategooriliselt keeldunud. „See võiks tekitada suurt pahandust. Aga nii lihtsalt — vestleme veidi.“

Oleme väga rõõmsad.

Oma juubeli puhul on hr. Tammsaarel pööraselt palju tegemist. Ja ta ei tahagi sugugi seda juubelit. Pääle selle on ta poeg haiglas ja ta tahab teda täna koju tuua. Kirjanikul on tütar, kes sel kevadel lõpetab keskkooli.

Tammsaarel ei olevat rääkida midagi huvitavat. Elu ei olevat sugugi nii huvitav, nagu meie arvavat.

Jah, praegu olevat õpilaste olukord hoopis teine kui tema ajal. Tammsaare koolis käies ei võinud õpilastel maailmavaate küsimusest juttugi olla. Gümnaasiumis õpetatud peamiselt ladina ja kreeka keelt, vallakoolis vene keelt, kihelkonnakoolis vene, vene, vene keelt ja ka ajalugu. Aga toogi olnud vene keeles. Tulnud tuupida pähe, et vastata. Ah, mis maailmavaatest tookord võidud rääkida! Olnud mingi ajaloo-raamat, pagan teab Roždestvenski või kelle oma. See koosnenud nagu vene muinasjuttudest. Kõik tegelased olnud kas kangelased või pühakud.

„Ainus mees, kes rääkis ka muust ja käsitles oma ainet laialdasemalt, oli Jakob Tamm Väike-Maarjas. Tamm ei piirunud ainult vene keele ja tavalise kulva materjaliga, vaid esitas ka muud, oli üldse

avarama silmaringiga inimene. Nii näiteks luges Tamm ette koolis „Kalevalatki“.“

Küsisime, kas oli koolides ka ringe.

„Polnud tol ajal koolides mingisuguseid ringe. Näiteks Treffner'i juures peeti pöranda all salaja koosolekuid, kus tegeldi ainuüksi sotsialismiga. Ei, ringe ei olnud. Ringide komme on toodud hiljem sisse Öhtu-Euroopast. Gustav Suitsu ajal oli küll Noor-Eesti rühmitus. Mul oli selle rühmitusega kokkupuuteid, aga ma polnud mitte liige. See oleks mulle liiga suur au,“ ütleb Tammsaare.

„Sel ajal ei osanud keegi isegi Eesti autonoomiast unistada. 1905. a. ja enne seda propageeriti pöranda all ainult sotsialismi,“ Käisid koos kõik rahvused: eestlased, venelased, armeenlased; õõnestati vene tsarismi. Ei, me ei ajanud rahvuslikke asju. Jaan Tõnisson'i püüdeks oli legaalsel teel kaitsta oma rahvuslikke huve, ta tahtis kõike korraldada seaduse alusel. Tol ajal olid päevakorral sotsialism või antisotsialism. Ka Suits ja tema kliike olid pahempoolsed.“

Tammsaare on seisnud Tõnisson'ist pahemal pool. 1907.—11. a. üliõpilasena on Tammsaare käinud ühes ja teises kohas kõnelemas. Tema rääkinud ikka kirjandusest.

„Püüdsime valgustada ühiskondlikku korda teisiti, kui seda tegi tsarism. Peaprobleemiks oli: kuidas vabandada tsaari ikkest. Arvati, et küll kõik muu tuleb isegi!“

Jah, nii saab Tammsaare tollest ajajärgust aru. Võimalik, et teised tolle aja liikumisest teisiti aru saavad. — Tegevus seisnud õõnestamises, mõeldud vaid sellest, kuidas žandarmi maha lüüa.

„Alles 1917. a. tõusis päevakorrale Eesti iseseisvus ja autonoomia. Küsitakse, kes oli esimene selle mõtte algataja. Polnudki ühte esimest, vaid olid mitmed. Kui polnud enam tsaari, siis oli loomulik, et tuld sellele mõttele. Seni kui tsaar istus Peterburis, polnud iseseisvus mõeldav.“

Kui Tammsaare töötanud ajakirjanikuna Tallinnas „Teataja“ juures, olnud „Teataja“ toimetus pörandaaluseks kokkusaamise paigaks. Käinud koos isikuid eestlastest armeenlasteni. Arutatud, kui-

das hävitada tsarism. Kõik olnud ühel nõul, et tsarism tuleb kaotada, erinevaid vaateid omatud ainult taktika küsimuses.

„Kas nii või teistiti, tsarism tuleb maha lüüa, — kõik taotlused seisid selles. Oli selge, tuli hävitada tsaar kas pommi-dega, tuleriistadega või mõnel muul teel. Kirjutada sellest muidugi ei saanud.“

„„Postimees“ süüdistas „Teatajat“ ja materdas sotsialismi. Kaitsta ega seletada „Teataja“ ei võinud. Tolleaegseid lehti lugedes võib jääda mulje, nagu oleks „Teataja“ olnud sõnatu „Postimehe“ ees, sest „Teatajat“ muudkui materdati. Aga see pole nii: Tallinna mehed ei saanud midagi ütelda.“

„Tõnisson seadis esikohale rahvusliku iseteadvuse ja rõhutas rahvusliku selg-roo tähtsust. Tallinlaste põhimõte aga oli: ei ole kunagi olnud rahvuslikku ise-seisvust ilma majanduslikult kindla alu-seta. Kui inimene on majanduslikult tu-geval jalal, siis saab alles areneda ka rahvuslus.“

Keset jutuhoogu koputab teenija uk-sele ja teatab, et hr. Hansen pidanud ju kell 11 kuski olemas.

Kirjanik ehmub. Öigus! See on läi-nud tal täiesti meelest ära. Kiire pilk kellale. — Kell on juba $\frac{1}{2}$ 12!

Olgu meie aga nii lahked ja tulgu ta-gasi — nii kella üheks.

Meie rõõm on kohutavalt suur. Ole-me kuulnud huvitavat juttu juba umbes tund aega ja meid kutsutakse veel ko-guni tagasi! Täname. Vabandame tüli-tamise eest.

Astume koos Tammsaarega majast väl-ja. „Oh seda vana inimese asja, ei pea

enam midagi meeles,“ kurdab ta. Aia-teeke on tublisti lund täis tuisanud. „Oi, teil ju madalad kingad, külmetate ära,“ hoolitseb kirjanik isalikult. Kinnitan, et pole viga midagi.

Natuke maad on meil ühine tee. Teel küsime, kuidas selle Mauruse gümnaa-siumi koolijuhataja tütreaga lood on. Kas ta ikka tegelikult oli olemas või mitte? Naeratades seletab Tammsaare, et pole olnud ühtegi koolijuhataja tütart, samuti mitte tädi. Ainult üksikud tädi jooned olevat elust võetud. Huvitav olevat seegi, et koguni tema sugulased ja ümbruskonna inimesed hakkavad uskuma asju, mida ta kirjutab, aga mida tõeliselt pole olnud. Näiteks kirjutatud ta mändidest kodu ümbruses, ja juba kirjutatudki varsti, et tema kodu juures kasvavad männid. Ei olevat sääl ühtegi mändi. Samuti on ta kirjutatud kivihunnikust õues. Nüüd kin-nitavat isegi tema öde, et nende kodu-õues olnud niisugune hunnik. Tegelikult pole aga sääl kivihunnikut kunagi olnud.

Tammsaare tõttab ringhäälingusse. Kõik suured aparaadid ja tähtsad härrad ootavat teda kella 11 alates...

Oleme trammi peatuspaiga juurde jõudnud. Jätame jumalaga ja hr. Tammsaare kinnitab häätujuliselt, et tuleksime tagasi kella 1—2 vahel.

Kui tramm eemaldus, hüppasin röömu pärast. Kahtlemata oleksin kukerpalli lasknud, kui oleksin teadnud, missugu-seks vestlus nr. 2 kujuneb.

Sellest aga järgmine kord.

V. Tork.

(Järgneb.)

K. E. Söödi juubeli järelhüüdena.

Karl Eduard Söödi esimesed lapsemul-jed satuvad kokku eesti rahvusliku ärka-mise jõulisemate puhangutega. Tema oli kuueaastane poisike esimese eesti üld-laulupeo ajal.

Möödunud jõulu ajal pühitses ta oma 75. sünnipäeva. Elatud kolmveerand sa-jandit on olnud juubilarile kindlasti ela-muste- ja muljeterikas, huvitav just suurte

muudatuste tõttu meie kodumaa kultuu-rilises ja ühiskondlik-poliitilises elus, eriti viimaste aastakümnete kestel.

Oma pika eluea kestel on Sööt toot-nud palju väärtuslikku ja hinnatavat. Tema looming on kaasa teinud kõik arenguastmed erinevate ajaloo- ja luule-ajastute jooksul. Ta on järjekindlalt edasi rühkinud koos meie vahelduva luuleta-

jasperega nende esirinnas. Seetõttu on Sõöt vanaromantikust arenenud nüüdisaja moodsa lüürikuni. Ei kübetki tardumist, takerdumist aegade keerises, vaid — ikka edasi!

Sõöt oli üks neist venestusaja noorist kirjanikest, kes kord alustatud rahvusromantilist suunda suutsid olude kiuste edasi viia ja kõige sirgejoonelisemalt jätkasid oma aja luulepärimusi, neid edasi kandes läbi aegade tormide ja neid järkjärgult tõstes tänapäeva luulenõuete kõrguseni, kusjuures ei ole Sõödi luulel kunagi puudunud tunnustatav omapära.

Juba esimeste luuletuskogude ilmudes avaldub see, eriti mis puutub ta koduluulesse. Kuid hinnatavate luuletiste hulka kuuluvad ka tema humoristlikud luuletised, kerged armastuslaulud „A’age taga, võtke kinni” vaimus. Isamaalikes lauludes ilmneb aga Sõödi luule põhi-väärtus — südamlilik lihtsus ja asjalikkus, tugev kaasaelamine kodumaaga. Sõöt on oma varasemas eas suur idealist. Loodab ilusat tulevikku kodumaale, kõige painava kulu isamaa taeva alt. Täis lootust ja võitlusihä tuksub ta noorurikind.

Õeldu kohtib peamiselt „Aasa õite” I ja II kohta. Neis värsiraamatuis esitatud laulud on tavaliselt lühikesed ja äärmiselt lihtsad, kusjuures ta kasutab trohheilist värsimõõtu ja rahvalaululist väljendusviisi. Neid luuletehnilisi ja sõnastuslikke võtteid arendab Sõöt ka järgnevais luuletuskogudes.

Kogus „Rõõm ja mure” (1894), omandavad Sõödi luuletused siiski intensiivsema ja isikulisema laadi nii sisult kui vormilt. Selles kogus aga märkame juba mõnel määral kurbust ja masendumeeleolu. Venestusaja intriigid ja vaen eestlaste endi hulgas ei ole jäänud mõjumata Sõödisse.

Sõöt püüab ühendada ja samastada puhtisiklikke tundeid loodusemeeleoludega. Seega saab Sõödi luule üha subjektiivsema värvingu. Ta laulab oma õnnet, oma leinast, oma valudest — kõigest sellest, mis ta ise on tõelikult läbi elanud ja tõelikult tundnud.

Märksa küpsemat ilmet omavad Sõödi luuletuskogud „Saatus” (1899) ja „Mälestused ja lootused” (1903). Surmajuhtumid luuletaja perekonnas muudavad ta tõsi-

seks. Piilk tagasi armuelamustele muudab ta nukraks. Aja negatiivsed mõjud ei ole vähenenud. Luuletaja suhtumine neisse muutub elulähedasemaks, realistlikumaks, seega mõjukamaks. Siin leiame meeleheidet, aga ka visa vastupanu ja tervet usku tulevikku. Sõöt on juba teadlikult loobunud mineviku idealismist ja omal ajal üle piiri minevast ilutsemisest. Ta on astunud pika sammu lähemale elule ja leidnud selles küllalt masendavat, et mitte enam leida sõnu kõrgel liikuvaks paatoseks. Selle ajastu luuletistes reageerib ta peamiselt venestussuunalise poliitika äratatud päevaküsimustele — rahvakasu- ja omakasupüüdele, kohalikele ümberrahvustamisele, iseseisvuse puudumisele ja tuleviku usule. Seejuures on Sõödi lüürika üldiselt juba tõsine, kainelt asjalik, mõistuspärane ja soojalt harras, kohati isegi pühalik.

Värnitchnika ja stiilgi harmoneerub siisuga: kadunud on märgatavalt endine päris kerge mestrum ja stiililine rühk.

Sõödi viimase luuleajajärgu olulisim sõna on öeldud luuletuskogus „Kodu” (1921), mis ilmub ligi 20-aastase vaheaja järel (pärast „Mälestusi ja lootusi”). Selle vahemiku sees tegi Sõöt jõudumööda kaasa eesti lüürika taseme järsu tõusu. Nii sisult kui vormilt on Sõöt näidanud oma loominguilist kaasaelamisvõimet, võib-olla suuremal määral kui ükski temaaeline kaasaeglane.

Lühikeste trohheiliste ja jambiliste värsaside asemel, mis seni ikkagi olid Sõödi luuleloominguale iseloomulikud, kohtame pikemaid vahelduslikuma rütmiga värsse. Väljendus on muutunud detailsemaks ja üha realistlikumaks. Tema luules kajastuvad kaledoskoobiliselt vahelduvad sündmused eesti sotsiaalses ja poliitilises elus. Isamaa-armastusele seltsib hõimutundelisi elamusi ja luuletistes on ka märgata erksamat huvi inimese ja inimlikkuse vastu üldse. „Kodu” luuletiste hulka kuuluvad tema pühenduslikud lauludki, mis on kirjutatud pidulikes heksameetris.

Õtse tundmatuseni uuelaadiline luuletis on „Kui pimesad näojume kahvatab”, mis õige lõgijõulis värses juhib tähelepanu vaesemale rahvakihile osaks saanud ülekohtule.

Jakob Liiv †

Meie vanemasse kirjanikugeneratsiooni kuuluv lüüririk, ballaadi- ja draamakirjanik ning aktiivne avaliku elu tegelane. Sünd. 28. II 1859, surn. 17. I 1938. — Allpool tema surmaelne viimne luuletis.

Õhtu hääled õrnad, hellad,
varju kombel vagusad,
nagu kauged kloostrikellad
sõnatumalt sõnavad:
Tule koju, rändaja,
varsti öö ju kätte jõuab,
Ära vaimu väsita,
hing sul ammu rahu nõuab.
Küllalt, küllalt päeva vaevast!
Oled jõudnud videvikku,
oled rannal elulaevast,
astu julgelt igavikku.

Ja hädaldavad emad. Ja südamesse löikab
Palavikus põdevate laste nutt.
Ja müüdava valguse poole hõikab
Hämarikus surija hääletu jutt.

Kuid õigust on vähe ja valgus on pime,
Ja näojume pimedas kahvatab...
Küll sündima peaks üleilmne ime,
Kui veskikivi vaesele jahvatab.

Lõpuks Söödi viimane luuletuskogu „Kuusirbi õsu“ (juubeliväljaanne a-st 1936) on kujukamaks näiteks ka vanadusepäevil üha arenevast K. E. Söödist. Tänu kunstnik Kollom'i illustratsioonidele on see teos ühtlasi luksuslikemaks väljaandeks eesti luuletoodangus. „Kuusirbi õsu“ iga lehekülg on omaette kunstiline tervik,

nauditav ilumeelega ja haarav sügava elamuse või jälle plastilise kerguse ja rütmiga. Ei saa kuidagi uskuda, et see teos on 75-aastaselt vanalaulikult, pigemini tundub ta moodsa jõulise lüüriku omana.

Karl Eduard Söödi tänuväärseim ja tõhusaim väärtus seisab tema kaasasammumises ajaga. Tema luule on arenenud aegade kestel kunstiliselt täiuslikuks ja nauditavaks.

Ei peeta asjata teda aastate kajastajaks, ääremärkuste tegijaks ajaraamatu lehekülgedele.

Karl Eduard Sööt näitab, et ta suudab pakkuda täisväärtuslikku ka oma kõrge vanaduse juures.

Olgu tervitatud vanameister K. E. Sööt!
M. Välge.

Paul Konsapi 30-aastase õpetajaameti möödumise puhul.

Kallis Paul, armas kooliveli!

Kui ma Sinuga 1904. aastal esimest korda tuttavaks sain ja Sinuga koos järjestikku kolm aastat ühe ja sama kooli pinke lihvisin, siis — olgugi et olid üks klass minust ees — jäi minul Sinust kõigepealt see mulje, et olid tubli muusika- ja laulumees. Ja mis ma Sinust veel mäletan, oli see, et olid tubli töömees, tõsine, asjalik, korralik ja elu peale ettemõtlev nooruk. Ja kui koolist lahkusid ja õpetajaks hakkasid, siis kuulsin, et oled südilt töösarvedest kinni haaranud ja sellega visa võitlust

alanud, hoobilt ka perekonnainimeseks saanud.

Siis, ... noh siis — aasta hiljem — hakkasin minagi oma kutse alalt tuult sõeluma, lenneldes siia ja sinna, ja noorusetuhinas suutsin Sind unustadagi, kuna maailm oli ju nii avar ja mitmeski suhtes nii veetlev.

Aga päriselt siiski ei kadunud Sa mu vaatepiirilt. Ikka kuulsin koolivendadelt, kuidas Sa oma elu elasid, tööd rühmasid, koole ja koore juhatasid.

Ja kui siis pärast suurt sõda maailm kitsamaks tõmbus ja aja-keeris mind Tartu tagasi paiskas, siis leidsin siit Sinugi eest. Olid juba aasta varem (käid minust ikka aasta võrra ees, oled minust aasta vanemgi) rakendunud Tartu gümnaasiumidesse laulu- ja muusikaõpetajaks. Ja sest ajast peale oleme juba pidevas kontaktis teineteisega: oleme töötanud kas ühes majas või ühes koolis ja kuulunud ka samadesse organisatsioonidesse. Koguni lähedasteks oleme saanud sellest ajast, kui tulid TTG-sse õpetajaks. Ei saa märkimata jätta, et vahepeal olid koolitöö kõrval ka oma muusikastuudiumi lõpetanud ja niiviisi asjaarmastajast päris diplomeeritud muusikainimeseks saanud.

Üleskeeratud elu masinavärk ei anna palju mahti mõtelda endast, ammu siis veel teistest, olgu tege-

mist kas või parima sõbraga. Aga teatud tähtpäevil istud siiski maha ja pühendad mõne silmapilgu mõtiskeludele selle üle, mis just parajasti päevakorras.

Kui ma nüüd Sind, armas Paul, Sinu kolmekümne aasta ametijuu-beli puhul pisut „analüüsin“, siis võin — kätt südamel hoides — nentida, et oled mees, kes au teeb elukutsele, kuhu oled „kutsutud ja seatud“.

Oled püsiv, järjekindel ja mur-dumatu natuur. Nii nagu olid kolmkümmend kolm-neli aastat tagasi, ajal kui Sind tundma õppi-sin, nii oled ka praegu. See püsi-vus ja järjekindlus on aga inimese juures väga hinnatav omadus. Oled ka aateline ja oma elukutset ülitõsiselt võttev isik, milline ellu-suhtumine on samuti kõrgesti hin-natav, eriti pedagoogi elukutses. Mõned arvavad ehk Sinu tõsiduse-koore all peidus olevat karmust, mornust, kivinenud vaateid, mil-line arvamus Sinu kohta on aga läbi-läbi väär. Niipea kui Sind põhjalikumalt on tundma õpitud, nähakse Sinu tõsiduses kohuse-truudust, sirgjoonelist ausust, õig-lust, puhtakujulist aatelisust. Ja seetõttu ei pettuta kunagi Sinus ega kogune Sinu isikust südame

alla kellelgi kibedusesappi. Ai-nult lugupidamine Sinu vastu tõu-seb nii Su tuttavates, sõprades, kolleegides kui ka õpilasperedes.

Sinus peituv aatelisus teeb Sind ka ehtsaks, võltsimatuks, viimse nüansini otseseks, tõtt ja õigust nõudvaks natuuriks. Sa oled oma hinge põhjani see, mida Sa väljen-dad oma sõnades ja tegudes, kuigi Su sõnad ei tarvitse olla igakord meelepärased, vaid mõnikord pä-ris kibedad, kuna ju tõde on tih-tigi valus kuulda. Sa oled säärane, nagu Sa oled, täie teadvusega, ja teisiti ei saagi Sa olla. Ja just nii oled Sa meeldiv.

Lõppeks oled Sa truu oma muu-sale, kes Su hinge juba noorelt helisema on pannud. On kindel, et muusika ja laul saadab Sind ikka ja ikka, kuni ükskord kaob jalgade alt elutee.

Anna andeks, kallis kooliveli, et Sind pisut „paljastasin“, kuid usun, et ma kuigi palju viltu pole läinud kokkuvõtete tegemisega Sinu isiku suhtes. Ja tähtpäevade puhul on heatahtlik analüüs ju lu-batud. Andesta ja vabanda mind!

Tervitan Sind, Paul Konsap, Sa tubli ja väärt mees!

Kustas Raud.

NB!

Järgmine „TTG“ number ilmub veebruari lõpul TTG vilist-laste erinumbrina Vil.-Kogu 15. aastapäevaks. Sisu ja illustratsioonid vilistlastelt. Hulk pilte. Number lehe-külgede arvult suurem. Hind sama.

Lord Byron — 150 aastat.

22. jaanuaril möödus 150 aastat inglise suure luuletaja lord Byron'i sün-
nist.

Byron'it nimetatakse subjektiivseimaks poeediks maailmas. Tema looming on vahenditult seotud ta isiklike läbielamistega. See kannab tema imeväarse, haruldast keerulise, kohati võluva, kohati eemaletõukava isiksuse pitsurit. Aristokraat ja mässaja ühes isikus, seejuures võimas oma värsstes — sellisena ta on jätnud maailmakirjandusse jälgi, nagu neid on jätnud vähesed.

Pärit vanemaist, kelles mõlemas oli ebanormaalsuse idusid, tabatud järskudest murranguist välise elujärje kujunemisel, sooritas ta oma elutee ja -töö erakordsuse tähe all. Ja samuti ta kustus — kaugel kodumaast, olles põlanud kõiki, ometi ohverdades end inimarmastuslikule ideele võitluses rõhutatud väikerahva huvide eest.

Byron'i lapsepõlve esimesed aastad möödusid Šotimaal, kuhu isa poolt maha jäetud ja laostatud ema oli ta viinud. Kui ta oli 10-aastane, päris ta ühelt vanaonult lordi tiitli ja perekonnanimõisa Newstead-Abbey. See asjaolu andis ta elukäigule järsult uue suuna. Nüüd oli võimalusi hoopis teissuguseks eluks. Tagasihoidliku Šotimaa algkooli asemel, kus ta oli käinud, astus ta eeskujulikku Harrow' kolledži. Lihtne ja looduslähedane elu muutus hoopis teiseks, kultuursemaks küll, kuid vähem vabaks.

Kolledžis tal tuli esmakordselt esineda seltskonnaliikmena. See süvendas temas sünnipärasest auahnust ja hiilgastungi. Kuid mingi kool ei olnud võimne muutama tema iseloomu. Ka haiglasest närviline ema, kes hooti teda piinas, hooti tema eest palvetas, ei olnud suuteline maha lihvida ta äärmusist koosneva loomuse teravusi. Haruldast ilusa välimuse juures lombak, mõõmatult uhke, kaine kaalutleja, samas ohjeldamatu inim-põlgur, kes kannatas üksinduse all — selliseist vastuoludest oli põimitud ta iseloom. Lõpuks tuleb nimetada ta haru-

kordset nõudlust kiindumuse, armastuse järele.

Juba 9-aastaselt ärkas ta süda, mis ikka otsib kiindumust, vahetades ühe väljavalitu teise vastu. Nii elulõpuni. Ja õnetu armastus oligi, mis tegi temast tõelise poeedi. Kirjutama hakkas ta varemalt, kuid alles siis, kui olid puudutatud ta tunded, hakkas ta luuletisis elama tõeline siirameelsus. Siitpeale algas Byron'i „baironism“, sündisid ta luuletised, mis ärritasid seltskonda ja tekitasid legende ta ohjeldamatuist prassinguid, kui ta, olles juba Cambridge'i ülikoolis, istus sõpradega joomalauas, sageli juues ainult vett.

Kuid ka sõprusega seltsimeeste vastu ei õnnestunud tal end lohutada oma mu-
redes. Ainult kuulsus võis osaltki anda tasu läbielatud kannatuste eest ja kuulsust ta asus otsima instinktiivselt, ilm-
tades avalikkuse kohtule oma luuletuskogu. Selle eessõna silmakirjaliku tagasihoidlikkuse taga tundus peaaegu veendumuse oma geniaalsuses.

Kuid arvustus võttis luuletuskogu vastu väga üleolevalt. Korvile armastuses järgnes talendi mittetunnustamine.

Viimne lootus oli nurjunud. Pettumus muutus ahastuseks, inimesed vastikuks. Inglismaa oli „neetud“ ja sellest kõigest järgnes tung eemalduda kõigest sellest. Sai teoks ta esimene reis Itta, Portugal, Hispaania, Malta, Kreeka, Väike-Aasia, ujumine üle Hellespondi ja muud. Siin kontakt loodusega, uute inimestega ja kauge mineviku jutustused mõjusid rahustavalt, terav valu leevendus ja jäi vaid vaikne kurbus, millest on täidetud „Childe Harold's Pilgrimage'i“ esimesed laulud.

Ta oleks tahtnud jätkata reisu, kuid rahapuudus sundis teda tagasi pöörduma kodumaale, kuhu ta jõudis täidetuna uusist muljeist, mis vaid ootasid tõuget, et pääseda avalikkuse ette. Tõuke ta saigi — „Childe Harold's Pilgrimage'i“ kahe esimese laulu erakordse menu näol. Ta „ärkas kuulsana“. Kuulsus tuli oota-

matult ja tõi endaga kaasa edu seltskonnas ja üldise imetluse, mis kasvas iga ta uue poemi ilmumisega. Tema idamaiste poemide taga nähti teda ennast salapärasena ja võluvana.

Esialgne edu mõjus peadpöörivalt, kuid sellele järgnes kainenemine, jälle vana tuntud üksindustunne ja tarve kiindumuse järele. Ta ihaldas nüüd midagi kindlamat, vaikset perekondlikku intiimsust. Temale näis, et Isabella Milbanke võib temale seda anda ja lõpuks ta suutiski viia asja niikaugale, et Isabella abiellus temaga.

Kuid ka siin oli saatus tema vastu. Armastuse asemele asus varsti vastastikune teineteise mittemõistmine ja lõpuks tuli lahutus. Seltskond, kes teda seni oli kummardanud, näitas talle oma teist nägu. Tema tollaegseid hingepiinu väljendab „Childe Harold's Pilgrimage'i" kolmas laul. Hingepiinade ja keelepeksu eest põgenes ta Sveitsi, kus kirjutas veel poeemi „Manfred" — üksinduse ja inimesist võõrdumise ülemlaulu. Tusk närib teda, ei sõprus Shelley'ga, tutvus m-me Staël'iga ja Schlegel'iga ei rahuldanud teda, tusk kihutas teda ühest riigist

teise. Veneetsias veetis ta päevad kerge-meelsuses, mis ajas ta sõpradel ihukarvad püsti. Lõpuks armastuses Teresa Guiccioli vastu leidis ta tasakaalu. Sündis geniaalne poeem „Don Juan", näidend „Cain" jt. Inimesed ei paistnud temale enam nii põlgusväärseina kui varemalt. Neis meeleoludes ta huvitus Kreeka vabadusvõitlusest türklaste vastu ja sidus end sellega, kuni suri Missolonghis palavikku 19. aprillil 1824. a., saades 36 aastat vanaks.

Lord George Noel Gordon Byron'it peetakse oma aja suurimaks inglise luuletajaks, kuigi ta mandril oli kuulsam kui Inglismaal. Euroopa revolutsioonimeelsus leidis temas suurima ja aristokraatseima sõnastaja. Ta tekitas mandril erilise voolu — baironismi, mis jäljendas ta heroilist pessimismi ja mässulist vabadusjanulist individualismi (H. Heine, A. Puškin, M. Lermontov, A. Mickiewicz, A. de Lamartine, A. de Musset jt.).

Byron'i luuletisi on ilmunud ka eesti-keelses tõlkes „Loomingus" ja mujal.

—us.

(Äratrükk „Vaba Maast" nr. 17, 1938.)

Mul on rõõm ühest ilusast päevast.

Jõude ajal, kui töö või kohustus ei takista, tõmbab ihaldus mind kahekordse jõuga välja kodu lembete seinte vahelt. Ja ma hülgan mugavuse, mida pakub puhkepäeva rahu, jätan kenal hommikul vägivaldselt maha sängi soojad palakad ning sööstan vabasse loodusesse. Mul on rõõm seda teha. Ma vilistan ja häämeel paisub hetkeks lõbusaks üleolekutundeks, kui selle talitluse silmapilgul võrdlen ennast kauamagajate ja komfortsete logelejatega. Ma olen siis väljasangar Amund-

sen, Nansen, Scott, Stanley või mõni teine kauge eeskuju. Ja minus saab elavaks vastne ja igivana uljus ja tarmutunne looduse keskel, mille vallutaja ja isand ma olen. Sedasama võis tunda Lindbergh, Amy Johnson, venelased, kes lendasid üle põhjanaba Ameerikasse või ka kuningas Albert, kui ta üksi ronis mäetippu Ardenides, mis talle sai küll saatuslikuks. Ma pole lendur, ammugi mitte mäeronija — mu pää ei kannata seda sporti — aga see pole oluline. Talvel libistab suusk mind

maastikku ja suvel ajan rattal taga avarusi, mis on niisama lõputud nagu ratas on ümmargune. Mõlemad toimingud on ühekorraga motsioon (liikumine) ja emotsioon (elav tundmusavaldu) ja mõlemad mõjuvad minusse hästi: nad kasvatavad mind. Mul on häämeel, kui suudan äkilise jalaviskega suuskadel pöörduda 180 kraadi või täiel sõidul sooritada õnnestunud kristiaania- või telemarkpöörde. Kui minu puusad suudavad lauskmaal anda sõidule elegantse ja tugeva rühi ja käed ja jalad taluvad pikka sõitu, siis on nad tugevad muikski toiminguks. Ja kui minu silmad elavad rõõmust, et suudan kehaliselt vallutada maastikku, siis rõõmutseb mu meel ka ometi sellest, et näen ja suudan avastada selle ilu. Kui kahetsen, et pole kapten, kes võib võita marusid, siis olen samavõrra nukker, et ei ole kunstnik, kes oma maastikuelamused võiks kujundada loominguks. Aga ma olen siiski rõõmus: kuigi mind pole õnnistatud kunstilise talendiga, siis tajun talvist või suvist maastikku intuiitiivselt ja intuitsioon loob minust vähemalt elamisrõõmsa inimese. Helevalge või värvi-varjundeis sillerdava, häälist ja lõhnust tulvil loodusetüki keskel minu meeled ja minu olemus on täiesti lahti vaimule, mis hõljub kõige selle üle ja on selle sees. Too kõike haarav ja kõike läbitungiv Nägematu ja mina oleme teineteisega seoses ja minust saab sel ajal uus inimene. Kui mina ise ei loo, siis luuakse sel hetkel mind.

Ma näen metsi ja põlde, näen merd ja külasid kaugel ja lähedal maastiku ringis. Inimesi liigub mu ümber. Nad ei ole väliselt sarnased, nad pole ka loomult ja oma avaldusis ühetaolised, igas kohas on nad isemoodi. Nad segavad mind mu kõneluses loodusega, aga ma pole sellepärast pahane. Mina intueerisin säääl väljas üksi olles, nüüd tulen ja vaatlen neid tahtlikult. Ka see on mu suur lõbu. Ma panen neid tähele väljas tööl ja kodus puhkusel, kuulen, kuidas nad räägivad ja mis on nende kõneluste aineks. Ma näen nende üritusi ja püüdlusi, tunnen nende häda, rõõmu ja viha. Ma tean, mis on kõige selle põhjuseks, mõistan nende kujunemise laadi ja oskan neid asetada õiges seisukohta ümbruses, mille keskel nad on üles kasvanud. Nad võivad mind vihastada ja tüüdata, aga ma võin neid ka armastada. Ma tulen ära nende keskelt ja juhin raja teisale, kuid nad jäävad mu teadvusse. Kui oma matka edasisel kulgemisel mõtlen kõige üle järele, siis seon ja liidan tajutu ja näen vaimus oivalist pilti. Selle looja olen mina ja selle pildi valmistamiseks pole vaja pintsli ega paletti. Ma tean: kui ma ei saa järgneda kutsele, mis mu hommikul välja tõi, siis lähen ja vaatlen maalinguid, mis minu enda elamuste kaudu saavad seinul elavaks, võtan kirjandusteose, ning selle maastikud, miljööd ja tüübid saavad plastilisiks minu enda vaimu kaudu, loen teaduslikku kirjutist ja kinnitan: probatum est

(proovitud on). Ma kujunesin väljas kauni ja hella looduse keskel, ma olin aine ja mind vooliti, aga nüüd ma seisan valmisvormina realiteedi ja fantaasia piirimaal, küpsena fantaasiatihendama eluks ja elu sõrendama fantaasiaks.

Ma läksin, ma olin ja tulin taas oma kodusse kambrisse: tõin kaasa tüki tolmust maanteed, metsa aroomi või põuetäie talvist

õhku. Olen väsinud, kuid mitte nõrduinud. Oli üks ilus ja helge päev! Kui sirutan liikmeid ja unerammetus laskub pikkamisi minu üle, siis seletan veel ühte heledat maastikku. See lõpeb, tuleb teine, aga selle taga... selle taga... on küllalt avarusi... pikkadeks matkadeks!

Laetitia.

Sulevõistlusel Tallinnas.

Eesti pole küll suurte traditsioonide maa, kuid mõni on siiski olemas, eriti mis puutub kooliõpilasisse. Nii tuli siis ka tänava Tallinnas traditsiooniline kirjatööde-võistlus maha pidada, kus kõik abiturientid Eesti kaugemaistki nurgist oma suurimat tarkust ja elluastumise võimeid pidid näitama.

Enne pärislahingut korraldati meie koolis eellahing puht-loodusteadusliku teema peale, kus kooli intelligentseimad aru- natukesed hiilata võisid. Kaks neist eellahinglastest loeti siis küllalt võimelisiks vajalikku suurülesannet täitma ja oma kooli au pealinnas kaitsma. Enne sõitu aga otsustati veel üks kena tütarlaps meiega kaasa pealinna saata, et seal kuulsa kirjaniku Tammsaare elust ja olust midagi TTG-le hankida.

Kui 21. jaan. aeg täis sai ja meie kolm rongile pidime asuma, siis oli kogu kompetentsem koolipere meid hirmu- ja õnnis- tussõnadega jumalaga jätmas.

Sõit Tallinna läks üsna lõbusasti. Algu- ses olime küll veidi pettunud, et meie II kl. pehmet mööblit kasutada ei saanud, kuid peagi leppisime ka III kl. kõvade puupinkidega. Samas vagunis olid koos kogu Tartu „kutsutud ja seatud“, kõik äärmiselt ülitarkade nägudega peale minu. Et ka veidi mõötu välja anda ja teistega pisut sarnleda, hakkasin minagi usinasti kaasavõetud kirjandust uurima, mis loo- dusteadusesse puutus ja kasulik võis olla. Kõlgepealt lugesin läbi hr. mag. J. Aavik'u

artikli selle kohta, milline üks eeskujulik võistluskirjand milgi tingimusel olla ei või.

Sellist huvitavat lektüüri lugedes oli- megi pärast kolmetunnist sõitu Tallinnas. Süda hakkas kohe tugevamini lööma. Aja- sin silmad ja kõrvad hästi lahti ja püü- sin jaama elumõllus märgata mõnda isi- kut, kes meile rooside ja lauluga vastu oleks tulnud, tere-tulemast öelnud ja siis öökorterisse juhatanud. Kuid teps ühtegi hinge polnud näha, keda ka meie olek- sime ükskõik millisel põhjusel huvitanud. Asjata, asjata kõik lillelised lootused! Tuli endil hakata otsima kuulsat Gustav Adolffi Gümnaasiumi.

Nagu kogemata kombel olimegi jõud- nud otsitava hooneni. Uhkete nägudega astusime kohe eesuksest sisse. Koridorid lausa kihased rahvast. Oli seal härrasid ja daame, kes osalt seinale toetudes, osalt niisama suurima innuga mingisugust kir- jandusteost uurisid. Ei näinud küll sugugi öökorteri moodsid välja. Astusime ühe ke- nama ja lahkema näoga madami juurde ja küsisime, kus siin küll magada saaks. See tegi suured silmad ja vaatas meid hetke juhmi ja arusaamatu näoga.

„Siin õpitakse, mitte ei magata.“

Ei saanud selgust mitte mõhku. Aga teised olid ka juba meie soovist infor- meeritud, ja hakkas igast nurgast nõuan- deid ja kaastundeavaldusi sadama. Kat- susime õnne veel ühe targema ja vanema indiviidi juures, kes seal sai ja sooje pi-

rukaid müüs, kuid tuli välja, et see oli kõva kuulmisega.

Lõppeks otsustasime ise oma intelligentsi kasutada. Pimedas õues kobades leidsimegi ühe ukse, mille kaudu pikk ja pime trepp üles viis, kuni tuli vastu uks pealkirjaga: öökorter.

Tormasime julgesti sisse, kuid oma kokkumiseks leidsime sellegi ruumi täis olevat, nimelt meessoost indiviide. Tahtsime jälle oma eksirännakuid jätkata, kuid need pika palve peale ütlesid, et tagumine tuba olevat siiski tütarlastele. Oli aknaruudud terved ja ahi ning keskkütte soojad. Valisin endale aseme just ahju ja keskkütte vahele. Jumalarahus magasin hommikuni.

Järgmisel hommikul läks siis päris sulesõjaks lahti. Pool kümme löi välk puht-loodusteadusliku teema näol sisse. Kuid vaevalt sai dir. V. Altoa teema nimetada, kui terves ruumis kustused tuled. Tõmmati aknaeesriided ära. Tuled löid jälle põlema. Kui kisti eesriided uuesti ette, kustused jälle tuled. Niiviisi vilkusid tuled umbes pool tundi. Siis kaotasid kõrged härrad roheline laua taga kannatuse ja tuled kustutati lõplikult. Võis alata kirjutamine.

Elu eest tuli teha selgeks kogu elu ainevahetus. Minu kõrvale juhtus üks lõpmata kena Tallinna noormees. See keeras jalad tuliute kingadega ümber lauajalgade, ohkas sügavasti, toetas pää käte vahele ja hakkas intensiivselt sulle pead närima. Teisel pool asetses üks häbelik maanoormees. See hoidis silmad mõttlikult tühjal paberilehel, vahetevahel vaatas mulle otsa ja aina naeratas. Ka üks tütarlaps pisut eespool aina naeris ja naeris. Mina mõtlesin, et mis asja siin ikka naerda, teema puha tõsisest aine- ja energiavahetusest.

Võtsin siis oma mõtte ja mõistuse kokku ja tuletasin meelde kõik, mis teadsin lämmastikust ja süsinikust ja igat sorti energiast. Kirjutasin siis umbes kaks tundi, kui saaliuks avanes ja sisse marsisid neli näitsikut valgete põlledel ja hiiglasuurte kandikutega, mis olid täis teed ja sarvesaiu. Tuli hakata kõhtu täitma. Ilusad sarvesaiad olid, ainult häbemat pörgumüra tegid. Mõned hakkajamad noormehed koputasid saiaga vastu lauda, proovisid kõvadust. Kuid nagu ikka leidsid kõva ja koreda koore all pehme iva. Ka kõik direktorid ja magistrid said neid samu saiu, mida nad nähtava mõnuga söid.

Lõpetasin töö varsti pärast söömist, vist teisena kogu rahva peale. Lugesin paar korda tähelepanelikult läbi, silmitsesin erilise hellusega varjunime „Viktor“ ja andsin töö ära.

Et kogu koolimaja tundus keskmise külmusega jääkeldrina, siis oli esimeseks sammuks otsida üles mingisugune ahi. Leidsingi rieteruumis ühe mõistlikult kuuma ahju. Seadsin end ilusasti vastu ahju, kui äkki keegi pikkade vuntsidega vanahärra sisse kargas ja mu minema kihutas. Sõimas üsna korralikult läbi ja ütles, et paari päeva eest olevat üks kallihinnaline mantel ära varastatud. Nagu mina süüdi oleksin olnud! Kuid et mitte ennast otse lasta välja visata, väljusin ise vabahtlikult.

Kell kolm olime YMCA-sse lõunale palutud. Sõin üsna isuga, sest ärasõit saabus. Osa kaasvõitlejaid läks kohe pärast lõunat ekspressiga, osa teisel päeval.

Olgugi et see kirjutamine Soome lahe kaldal polnud just hinnatav 5-ga, püsis mälestus siiski ja kindlasti ilusamana kui tõeliselt.

L. Reevits.

Friedebert Tuglase „Väike Illimar“ I ja II.

Friedebert Tuglas tegeles hilisemal ajal aastaid ainult kriitikuna. 1937. aastal on talt aga jällegi ilmunud ilukirjanduslik teos, uudisromaan „Väike Illimar“. Romaan on kirjutatud kahes osas. Esimene

osa romaanist ilmus 1937. a. kevadel, teine osa sama aasta jõulukuks.

Kui F. Tuglas oma ilukirjandusliku loomingu alguses kõndis reaalsuses, siis siirdus ta hiljem müstika, hingeeluliste küsi-

muste ja usuliste probleemide juurde. Romaanis „Väike Illimar“ on aga F. Tuglas jällegi realist ja nimelt uusrealist. „Väike Illimar“ pole tavaline argipäeva teos põneva sündmustikuga, ruttava ja rabeleva ümbrusega. Rahulik toon läbib kogu teost. „Väikeses Illimaris“ rekonstrueerib F. Tuglas iseenda lapsepõlve ühes tema rõõmude ja muredega. Teose tegevus viib meid ühte mõisa (arvatavasti Tuglase lapsepõlve koju — Ahja mõisa). Peatähelepanu teoses on pööratud detailidele. „Väikest Illimari“ tuleb pidadagi terve rea detailide kirjelduseks. Kõne all oleva raamatu esimene osa vaatleb väikest Illimari kevadest sügiseni, teine osa sügisest hiliskevadeni. Tegevusaja vältus on seega just üks aasta. Taustaks kogu teosele on mõisaelu läinud sajandi lõpust. Tegelikult ei saa siin küll rääkida veel kogu mõisa elust kui niisugusest. Valgustatud on vaid ühe mõisa elanikkude keskmist kihti, kuhu kuulub ka teose peategelase, Illimari isa. Illimari isa on nimelt mõisa aidamees, aida-saks.

Ka selles mõisaelu raamistatud osas, mille moodustab vaid keskmine kiht, leidub tegelasi külluses. Kõik nad on iseloomulikud mõisale. Ilma niisuguste kujudeta, nagu olid seda ülemvalitseja Glasenap, valitseja, viinameister, sepad jt., ei oskakski kujutada elu ühes mõisas. Ja ilma mõisata ei oleks säärastel tüüpidel jälle paika; niivõrd hästi on nad seotud mõisaga ja selle majapidamisega.

Ka sündmusi on teoses „Väike Illimar“ palju, kuigi mitmed neist on tavalised ja üldtuntud.

Peategelane Illimar ise on tõsine ja aravõitu poiss. Temas elab midagi, mis

teistel temavanustel puudub. Kohati aga tundub Illimar liialt vanamehelik. Sõprugi leiab ta endale vaid täiskasvanute hulgast. Ta on väga lähedane täiskasvanuile, nagu olid seda öövaht Hirm, korstnapühkija Schwarz jt. Vahest näeme Illimari võrdlemisi julgena, näit. kosjaskäigus mõisa virtinale, viibimisel mõraneval jääl jne. Säälsamas on ta aga jälle argus ise: väriseb alatasa paari süütult klähviva mägrakoera ees. Üldse tundub kaunis koomilisena Illimari „kosjaskäik“. Algul praalib ta nii iseteadvalt ja joob kosjaviina öövahiga. Lõpuks aga tuleb põgenemine koerte eest, nutt ja siis häbi kauaks ajaks. See kosjaskäigu-stseen tundub natuke Illimari iseloomu segavalt. Kokku võttes võib öelda, et Illimar ei suuda järele kasvada oma suurtele mõtetele. Ta on ja jääb nende jaoks väikeseks. Illimari vanemate valgustus osutub võrdlemisi tuhmiks, olgugi et selleks on teoses kaunis palju ruumi kulutatud. Tabavamad jooned nende iseloomustamisel puuduvad.

„Väikeses Illimaris“ elab iga tüüp omaette. Erilisi sidemeid ei ole. Küll aga on mõned tegelased tihedalt seotud oma ametalaga. Näiteks on päris võimatu kujutada Haige-Jaakopit ilma tema linnupereta ja linnumajata, samuti rehepappi ilma hämaralt mustava reheta ja paljusid teisi.

Ehkki peategelast Illimari, kes pole keegi muu kui laps-Tuglas, on valgustatud igast küljest ja igal aastaajal, moodustab ometi selle teose tuumakama osa endine, nüüd juba minevikku varisenud mõisaelu.

A. Kulasalu.

Kooli elu.

TTG ja TPG Kunstiringide ühine huviõhtu.

TTG ja TPG Kunstiringide ühine huviõhtu leidis aset 25. jaan. 1938 kell 17.30 meie kooli ruumides. Selline üritus pole meile enam uudiseks, kuna läinud aastal peeti samasugune õhtu. Vahe läinud aas-

tase ja tänavuaastase huviõhtu vahel seis aga selles, et läinud aastal eeskava täitsid ainult meie kooli õpilaste ettekan- ded, kuna tänavu esinesid ka TPG õpilased. Selliste õhtute eesmärgiks on süvendada sõprust ja läbikäimist kahe eespool mainitud kooli vahel.

Osavõtt sellest üritusest oli haruldast elav. See asjaolu näitas, et väide, nagu oleks selline õhtu ilma seltskondliku osata, s. o. tantsuta, igav ja vähepakkuv, on ümberlühkatav. Õhtu kujunes kõigiti meeleolukaks ja huvitavaks, sest esinesid nii meie kooli kui ka TPG parimad „kunstnikud“ muusika ja tantsu alal. Kava üksikasjaliselt oli järgmine:

I.

1. Avasõna TTG õpil. Virve Liigilt.
2. TTG ja TTK mandoliinide-orkester õpet. P. Konsap'i juhatusel:
 - a) Lauliku lapseõlv;
 - b) Eesti valss.
3. Tants „Jüri ja Mari“ TTK õpilastelt Evi Krass'ilt ja Aime Tendre'lt.
4. Klaverisoolo F. Liszt'i „Ungari rapsodia“ nr. 5 TPG õpilaselt J. Juštšuk'ilt.
5. Laulusoolo G. Ernesaksa „Hämardunud rannal“ TTK õpilaselt Ellen Hecht'ilt.

II.

6. Ettekanded viiulil, tšellol ja klaveril vend ja õde Kangro'lt (TPG ja TTK):
 - a) Mozart'i „Rondo“;
 - b) Bach'i „Andante“;
 - c) Schubert'i „Andante“.
7. Soolotants „Mazurka“ TTG õpilaselt Virve Liigilt.
8. Vene romanss „Sinu silmade tuli“ TPG õpilastelt M. Veber'ilt (bajaan), E. Juštšuk'ilt (klaver) ja Viiger'ilt (viiul).
9. Lõppõsna TPG õpilaselt Linde'lt. Huviõhtu lõppes kell 19.15.

Tartu vabastamispäeva aktus

oli meie koolis 14. jaanuaril pärast kolmandat tundi. Aktus algas lauluga „Ei roose mulle pakuta“ gümn. koori poolt hr. P. Konsap'i juhatusel. Selle järele

kõneles õpet. prl. M. Sorgsepp Tartu vabastamisest. Ellen Hecht (III^a reaalk.) kandis ette soololaulu „Mu meelen kuldne kodukodus“. V. Tork (V^a g.) luges ette katke sõjamemuaridest, mis seoses Tartu vabastamisega. Aktuse lõppsõna ütles dir. J. Adamson.

Aktus lõppes ühislauluga „Isamaa ilu hoieldes“. Pärast aktust vabanesid õpilased koolitööst.

Abiturientide üleriigilistel kirjanditevõistlusel

Tallinnas käisid 22. jaan. s. a. Maria Reeben (V^a g.) ja Linda Reevits (V^b g.).

TTG abiturientide piduõhtu

laupäeval, 29. jaan. 1938. a. kell 18.30 TTG ruumes, Kalevi tän. 1.

Kava:

I.

1) Vares — Ed. Oja. Soov — F. Chopin. Laulab abiturientide koor V. Tork'i juhatusel. 2) Davidsbündler — Schumann. Esitab Maria Reeben. 3) Merellä on sinine — T. Vettik. Laulab Ingeborg Schipai. 4) Mustlasviisid — Sarasate. Esinevad klaveril M. Reeben ja V. Tork.

II.

1) Kontvõõras — M. Under. Abiturientide koorkõne, juhatab õp. prl. M. Teder. 2) Trepak. — Tantsib Aino Oru. 3) Lahkumine — K. Törnpu. Laulab abiturientide topeltkvartett. 4) Valss — Tantsib Asta Asman. 5) Šoti tants — Tantsib abiturientide tantsurühm.

III.

Tants.

Kaanel: V^a g. kl. õpilased jõulupuul kooli ruumes.
